

РЕГІОНАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

УДК 339.922

І.С. ЖУРБА

Хмельницький національний університет

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ЦЕНТРАЛЬНОЇ І СХІДНОЇ ЄВРОПИ У СИСТЕМІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Анотація В статті представлено доцільність застосування інноваційно-інвестиційної моделі просторового розвитку країн Центральної та Східної Європи в системі транскордонного співробітництва. На основі якісного аналізу визначено сучасний стан та тенденції соціально-економічного розвитку регіонів Центральної та Східної Європи. Дозволяють проводити комплексну оцінку кластеризації транскордонних регіонів, а також аналіз змін, що відбуваються на основі побудови структурної моделі механізму трансформації системи транскордонного співробітництва.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, євроінтеграція, механізм трансформації, кластери, інноваційний потенціал, рівні транскордонної інтеграції.

I. ZHURBA

Khmelnytsky National University

FORMING OF INNOVATION SPACE IN CENTRAL AND EASTERN EUROPE IN THE CROSS-BORDER COOPERATION

This paper presents the feasibility of innovative investment model of spatial development in Central and Eastern Europe in the system of cross-border cooperation. Based on qualitative analysis the current state and trends of socio-economic development of Central and Eastern Europe. Allows for a comprehensive assessment of clustering border regions as well as analysis of the changes occurring on the basis of constructing a structural model of the mechanism of transformation of cross-border cooperation.

Keywords: cross-border cooperation, European integration, the mechanism of transformation, clusters, innovation potential, the level of cross-border integration.

Постановка проблеми. В умовах розширення Європейського Союзу (ЄС) та активізації світових глобалізаційних процесів зростає роль транскордонного співробітництва (ТКС) у системі міжнародних економічних відносин. Така співпраця дає можливість активізувати економічну діяльність на прикордонних територіях та впливає на зростання їхньої конкурентоспроможності.

На початку третього тисячоліття науковцями Європейського Союзу було обґрунтовано сучасну парадигму просторового облаштування території по різні боки національних кордонів як основи транскордонного співробітництва. Вона характеризується особливістю використання механізмів та інструментів в усуненні диспропорції прикордонного розвитку, в ефективній мобілізації потенціалу природних ресурсів і запровадженні засад субсидіарності.

Аналіз останніх досліджень. З кінця 90-их років ХХ ст. виникла потреба у системному дослідженні проблем транскордонного співробітництва. Значну увагу у своїх дослідженнях з транскордонної проблематики приділяли: Д. Віллерс (Німеччина); Г. М. Чуді, Р. Ратті (Швейцарія); А. Стасяк, П. Еберхардт, З. Зьоло, П. Коморницький, З. Макела, Р. Федан, М. Ростішевський (Польща); П. Кузьмішин, Ю. Тей (Словаччина), Б. Борисов, М. Ілева (Болгарія); В. Білчак, Л. Вардомський, С. Романов, Й. Зверев (Росія), а також вітчизняні вчені, зокрема О. Амоша, П. Бельський, В. Будкін, В. Борщевський, О. Гонта, М. Долішній, В. Євдокименко, І. Кістерський, Є. Кіш, М. Лендзел, Н. Луцишин, П. Луцишин, В. Ляшенко, Ю. Макогон, Н. Мікула, В. Мікловда, А. Мокій, В. Пила, С. Писаренко, І. Студенников, А. Філіпенко, В. Чужиков, О. Чмир, І. Школа та інші. Переважна більшість зазначених дослідників торкались питань соціальної, економічної основи розвитку певних транскордонних регіонів та їх організаційно-функціональних складників – євро регіонів. Проте проблеми трансформації транскордонного співробітництва країн Центральної та Східної Європи в умовах розширеного ЄС та визначення місця і ролі у цьому процесі України потребують подальших досліджень на засадах сучасних теоретичних та методологічних підходів стосовно новітніх імперативів соціально-економічного розвитку.

Формування цілей (постановка завдання). Метою статті є визначення теоретико-методологічних засад формування інноваційного простору у країнах Центральної та Східної Європи у системі транскордонного співробітництва. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- проаналізувати соціально-економічну характеристику регіонів Центральної Європи;
- узгодити тенденції по формуванні регіонального ринку праці;
- визначити закономірності по формуванні інноваційного потенціалу транскордонного регіону Центральної Європи;
- обґрунтувати рівень зайнятості на місцевому ринку праці;
- здійснити кластерний аналіз транскордонних регіонів Центральної Європи;
- побудувати структурну модель механізму трансформації системи транскордонного співробітництва у країнах ЄС;
- обґрунтувати еволюцію інноваційно-трансформаційних процесів на різних рівнях транскордонної інтеграції.

Виклад основного матеріалу. Можливості створення торговельно-інвестиційних зон в системі транскордонного співробітництва передбачена у нормативно-правових документах ЄС.

Центральна Європа (ЦЄ) розглядається як „одна з найперспективніших транснаціональних торговельно-інвестиційних економічних зон на колишніх східних кордонах Європейського Союзу”. Сюди входять дві столиці Відень і Братислава, інші великі міста, такі як Брно та Дьор і деякі з регіонів, що найбільш динамічно розвиваються у Центральній та Східній Європі. Зокрема, Центральноєвропейський транскордонний район складається з чеського регіону Південної Моравії, угорських повітів Дьор-Мошон-Шопрон та Вас, австрійських федеральних земель Відня, Нижньої Австрії та Бургенланду, а також словацьких регіонів Братислави і Трнава (регіони NUTS 3). Як видно з таблиці 1, Центральноєвропейський транскордонний регіон займає територію близько 44 тис. км² і має населення близько 6,5 млн. жителів. Надалі ми будемо розглядати Центральноєвропейський транскордонний регіон не лише з точки зору регіонів NUTS 3, але і з точки зору регіонів NUTS 2, оскільки відповідні дані іноді доступні тільки на цьому просторовому рівні. Згідно NUTS 2, Центральноєвропейський регіон включає в себе південний схід Чеської Республіки, Західно-Задунайський край в Угорщині, австрійські провінції Відень, Нижню Австрію та Бургенланд і словацькі регіони Братиславу і Західну Словаччину. На цьому рівні Центральноєвропейський транскордонний регіон займає територію 66 тис. км² і з населенням 8,6 млн. жителів [5].

Як і багато інших транскордонних регіонів, розташованих на перетині старих і нових країн-членів ЄС, Центральноєвропейський регіон характеризується потужними внутрішніми відмінностями розвитку. Зокрема, ВВП на душу населення показує, що австрійська частина багатша, ніж східна частина регіону. Єдиним винятком є Братислава, яка займає друге місце за ВВП на душу населення серед усіх регіонів ЦЄ. Порівняння темпів зростання ВВП (табл. 1), тим не менше, показує, що східні регіони ЦЄ є більш динамічними, ніж австрійські, відображаючи загальну тенденцію швидкого наздоганяючого розвитку Центральних та Східноєвропейських країн і регіонів [4].

ВВП вказано на душу населення як паритет купівельної спроможності у % до середнього по ЄС

Таблиця 1

Соціально-економічні характеристики регіонів Центральної Європи (станом на 01.01.2012 р.).

	Площа, кв. км (%)		Населення, 1000 (%), 2012		ВВП	Зростання ВВП	Рівень безробіття
Центральноєвропейський регіон							
NUTS 3							
Південна Моравія	7196	(16,2%)	1136,5	(17,3%)	71,0	5,0	5,4
Дьор-Мошон-Шопрон	4208	(9,5%)	443,5	(6,8%)	73,2	9,0	3,6
Вас	3336	(7,5%)	262,6	(4,0%)	62,7	5,6	6,8
Відень	415	(0,9%)	1671,0	(25,5%)	165,9	2,9	8,3
Нижня Австрія	19178	(43,1%)	1593,4	(24,3%)	101,4	3,9	3,6
Бургенланд	3965	(8,9%)	280,7	(4,3%)	82,1	4,4	5,0
Братислава	2052	(4,6%)	608,8	(9,3%)	148,7	9,6	4,3
Трнава	4147	(9,3%)	556,1	(8,5%)	77,2	10,2	6,5
	44497	(100,0%)	6552,6	(100,0%)			
NUTS 2							
Південно-Східна Чехія	13992	(21,2%)	1649,2	(19,0%)	69,3	5,3	5,2
Західна Угощина	11328	(17,2%)	998,7	(11,5%)	63,8	7,2	5,0
Відень	415	(0,6%)	1671,0	(19,3%)	165,9	2,9	8,3
Нижня Австрія	19178	(29,1%)	1593,4	(18,4%)	101,4	3,9	3,6
Бургенланд	3965	(6,0%)	280,7	(3,2%)	82,1	4,4	5,0
Братислава	2052	(3,1%)	608,8	(7,0%)	148,7	9,6	4,3
Західна Словаччина	14992	(22,7%)	1863,0	(21,5%)	62,8	9,0	7,8

Джерело: [Євростат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>].

Крім того, існує нерівномірний розподіл безробіття в Центральноєвропейському регіоні. Примітно, що Відень (8,3%) є єдиним регіоном на даній території, що має рівень безробіття вище середнього ЄС 28 (7,2%), у той час як у інших регіонів є більш сприятливі умови на ринку праці.

Інноваційний потенціал транскордонного району Центральної Європи сильно відрізняється по регіонах (табл. 2). Відень відіграє провідну роль у науково-дослідницьких та дослідницько-конструкторських розробках (НДДКР), а також за кількістю патентів та високотехнологічних послуг. Крім того, Братислава має хороший інноваційний потенціал, створений завдяки гарній забезпеченості висококваліфікованими робітниками і наявністю високотехнологічних послуг. Це означає, що не тільки у Відні, але й у східній частині ЦЄ є високий потенціал інновацій.

Інноваційний потенціал транскордонного регіону Центральної Європи (станом на 01.01.2011 р.).

	ЛКНТ	Навчання впродовж життя	Середньо- та високотехнологічне виробництво	Високотехнологічні послуги	Державні наукові дослідження	Бізнес-дослідження	Патенти
Центральноевропейський регіон							
Західна Угорщина	69	42	183	62	23	11	3
Південна Чехія	80	86	146	99	81	39	11
Відень	95	139	97	159	201	154	102
Нижня Австрія	58	110	84	98	7	53	119
Бургенланд	55	64	62	65	7	12	42
Братислава	157	144	59	249	80	31	10
Західна Словаччина	42	60	164	48	12	40	3

Джерело: [Євростат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>].

ЛКНТ: Людський капітал в науці і техніці (% населення).

Навчання впродовж життя: участь протягом усього життя на 100 осіб населення у віці 25-64 років.

Середньо- та високотехнологічне виробництво: Зайнятість у середньо- і високотехнологічному виробництві (у % від загальної чисельності робочої сили).

Високотехнологічні послуги: Зайнятість у високотехнологічних послугах (% від робочої сили).

Державні наукові дослідження: Державні витрати на наукові дослідження (% від ВВП).

Бізнес-дослідження: витрати бізнес сектору економіки на наукові дослідження (% від ВВП).

Патенти: патентів Європейської патентної організації на мільйон населення.

Вступ країн Центральної та Східної Європи до Європейського Союзу істотно вплинули на виникнення і розвиток нових прикордонних територій у Європі. Центральноевропейський регіон є цікавим прикладом у цьому контексті. Як зазначалося вище, ЦЄ транскордонний регіон характеризується істотними відмінностями щодо добробуту, економічного розвитку та динаміки всередині району. Дивлячись на галузеву спеціалізацію країн даного регіону, ми бачимо певні відмінності між ними. Як видно з таблиці 3, Відень та Братислава мають більш розвинений сектор послуг, ніж інші регіони. Південно-Східна Чехія, Західно-Задунайський край і Західна Словаччина володіють міцною виробничою базою. На відміну від інших прикордонних територій, що складаються з регіонів Східної та Західної Європи, Центральноевропейський не має відсталих регіонів із значним сільськогосподарським сектором. У порівнянні із середнім рівнем розвитку нових членів ЄС, у східній частині ЦЄ регіону ми знаходимо більш сучасні різногалузеві регіони, які не страждають від моноіндустріалізації (Huber і Mayerhofer 2011). Примітно, що тут не лише низький рівень технологічної діяльності, але – частково через значні прямі іноземні інвестиції – ці регіони також зайняті у високо- та середньотехнологічній обробній промисловості, зокрема автомобільній й електронній галузях. У Відні та Братиславі, навпаки, значна частка наукомістких послуг. Отже, Центральноевропейський район характеризується неоднорідністю і різноманітністю. У той час як у столичному районі Відня та агломерації Братислави сконцентровані наукомісткі послуги, економічний розвиток в Південно-Східній Чехії, Західній Словаччині і Західно-Задунайському краї (Західна Угорщина) тісно пов'язаний з їх промисловою базою. Нижня Австрія та Бургенланд, що розташовані між ними, виявляють тенденцію до збільшення кінцевого виробництва [3-5].

Зауважимо, що у Центральній Європі (ЦЄ), є значний потенціал для розвитку транскордонних кластерів (наприклад, у сфері інформаційних технологій, біотехнологій та автомобілебудування), є значний резерв для підвищення ефективності взаємодії між фірмами в цих галузях.

Проаналізувавши соціально-економічні та макроекономічні показники транскордонних регіонів Центральної Європи, визначивши їх інноваційний, освітньо-професійний потенціал щодо розвитку торговельно-інвестиційної та інноваційної зони, спробуємо з'ясувати місце і роль в цьому процесі України. Отже, визначимо участь України щодо створення торговельно-логістичних центрів розвитку транскордонної торгівлі на терені ЦЄ.

Для розрахунків було використано інструмент статистичного угруповання (кластерний аналіз), для визначення відповідних груп кластерів транскордонних регіонів та окреслення до яких кластерів відносяться українські транскордонні регіони, а також вивчення досвіду реалізації ефективної транскордонної політики регіонами, що відносяться до найрозвинутіших транскордонних одиниць. З метою групування (аналізу) транскордонних регіонів країн Центральної та Східної Європи ми застосували наступні параметри: індекс сталого розвитку (субіндекси економічний, екологічний, соціальний); ступінь гармонізації; індекси якості та безпеки життя; ВВП (загальний); ВВП на одну особу; валова додана вартість.

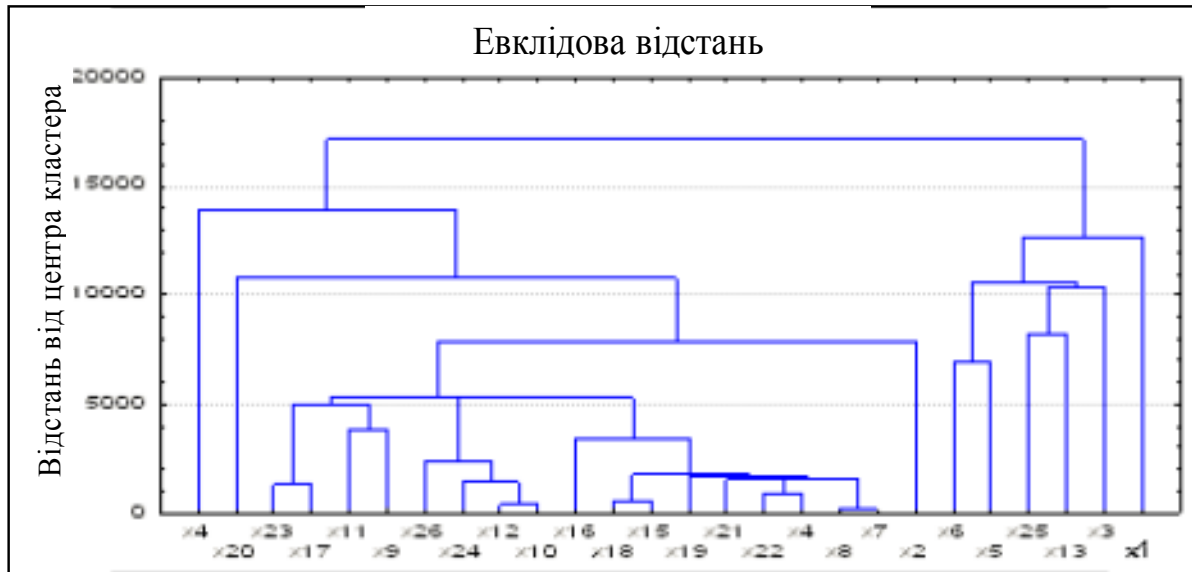
Це дало можливість визначити спільні характерні соціально-економічні ознаки, необхідні для процесу формування сучасної транскордонної політики (рис. 1) [5].

Зауважимо, застосовуючи метод групування (кластерного аналізу), ми виділили 6 груп кластерів, найбільш характерними для даного регіону є 1, 2 та 6 групи кластерів; за соціально-економічними показниками найбільш наближеними до України є 4, 5 групи.

Таким чином, можна зробити висновок, що різні вчені й практики розглядаючи з різних точок зору кластерні моделі об'єднання підприємств в ефективні економічні структури приходять до думки, що вони можуть бути тими імпульсами, які при вдалій концентрації виробництва, його спеціалізації, використанні сучасних досягнень комунікації, координації, кооперації й співробітництва, допоможуть відкрити полюси зростання кожного конкретного

регіону, забезпечуючи його виживання й перемогу в конкурентній боротьбі.

У ході дослідження тенденцій по формуванню інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку побудовано структурну модель механізму трансформації системи транскордонного співробітництва між Україною і ЄС. Для того щоб обґрунтувати основні напрями удосконалення механізму трансформації транскордонного співробітництва України з країнами ЄС, необхідно з'ясувати передусім суть самого механізму (рис. 2).

x	Транскордонні регіони	Номер кластера	Коротка характеристика кластера	Евклідова відстань
x3	Саксонія/Чехія	1	Транскордонний регіон з найвищими показниками ВВП (49,9 млрд. євро); ВВП на одну особу (32,8 тис. євро); ВДВ (45,0 млрд. євро); індекс сталого розвитку (3,074)	2352,16
x5	Нижня Австрія/Словаччина			1338,84
x6	Верхня Австрія/Чехія			1847,79
x1	Мекленбург - Передня Померанія/Польща	2	Соціально-економічні показники вищі від середнього: ВВП (40,5 млрд. євро); ВВП на одну особу (21,2 тис. євро); ВДВ (38,0 млрд. євро); індекс сталого розвитку (3,060)	2774,72
x13	Сілезьке/Чехія			2031,72
x25	Центральна Угорщина/Австрія	3	Транскордонний регіон із середніми регіональними показниками: ВВП (25,5 млрд. євро); ВВП на одну особу (19,6 тис. євро); ВДВ (22,7 млрд. євро); індекс сталого розвитку (3,060)	1760,69
x2	Бранденбург/Польща			2492,01
x9	Малопольське/Словаччина			1513,14
x11	Нижньосілезьке/Чехія			1588,40
x17	Злінський край/Словаччина			823,61
x23	Західнословачький край/Чехія			806,52
x7	Любленське/Україна	4	Транскордонний регіон із показниками нижчим від середнього: ВВП (16,5 млрд. євро); ВВП на одну особу (11,6 тис. євро); ВДВ (14,9 млрд. євро); індекс сталого розвитку (2,872)	1204,98
x8	Підкарпатське/Україна			1195,92
x14	Західнопоморське/Німеччина			707,90
x15	Мораво-Сілезький край/Польща			785,46
x16	Оломоуцький край/Польща			1611,69
x18	Південноморавський край/Австрія			965,33
x19	Карлововарський край/Німеччина			703,59
x21	Середньословацький край/Австрія			249,13
x22	Східнословачький край/Україна			433,04
x10	Опольське/Чехія			5
x12	Любуське/Німеччина	66,71		
x24	Південнозадунайський край/Румунія	548,26		

Рис. 1. Кластерний аналіз транскордонних регіонів Центральної Європи

Джерело: розроблено автором на основі даних [Головне управління статистики Республіки Польща [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/RS_rocznik_statystyczny_handlu_zagranicznego_2012.pdf; [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/rs_rocznik_stat_wojew_2012.pdf; Інститут мирової економіки і міжнародних відносин РАН [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imemo.ru/ru/publ/2009/09024.pdf>].

Частка зайнятих трудових ресурсів країн Центральної Європи (станом на 01.01.2012) – за NUTS 2

Галузі	Південно-Східна Чехія	Західна Угорщина	Відень	Нижня Австрія	Бургенланд	Братислава	Західна Словаччина
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство, видобуток корисних копалин, риболовля	5,7	4,6	0,8	8,3	6,8	1,6	5,9
Виробництво	31,3	30,1	11,2	18,2	15,7	14,9	31,0
Високо- та середньорозвинуте виробництва	11,3	13,5	5,2	5,9	4,8	6,5	13,4
Низькорозвинуте виробництва	20,0	16,7	6,0	12,3	10,9	8,4	17,6
Енергетика, газо- та водопостачання і будівництво	11,4	9,3	7,9	8,9	11,9	8,3	11,3
Послуги	51,6	51,6	80,1	64,6	65,6	75,2	51,9
Наукомісткі послуги	24,4	21,7	41,7	29,0	25,5	40,5	21,6
Менш наукомісткі послуги	27,2	34,3	38,4	35,6	40,2	34,6	30,3

Джерело: [Євростат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>].

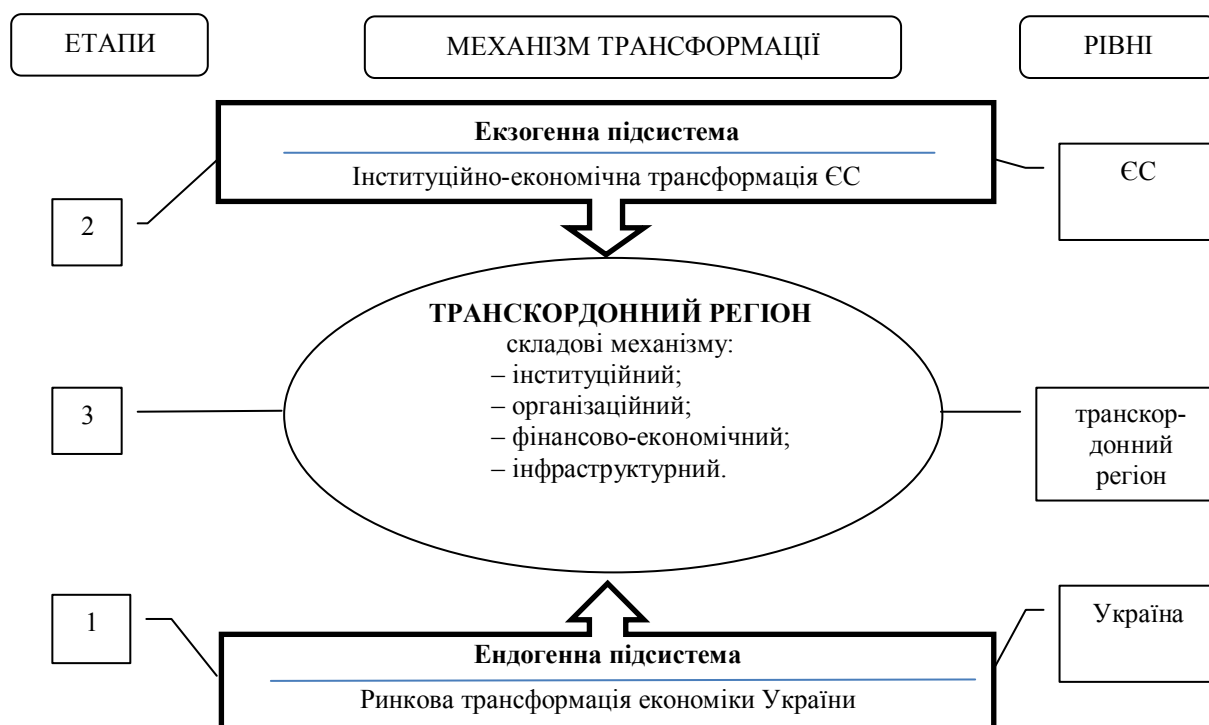

Рис. 2. Структурна модель механізму трансформації системи транскордонного співробітництва Україна – ЄС

Цей механізм складається з внутрішньої (ендогенної-1) та зовнішньої (екзогенної-2) підсистем. Особливості ендогенної підсистеми полягають у якісній динаміці ринкової трансформації економіки України, екзогенної – в еволюційній закономірності інституційно-економічної трансформації країн Європейського Союзу. Екзогенна та ендогенна підсистеми утворюють цілісну систему (3), що взаємодіє та формує трансформційний ефект лише на рівні транскордонного регіону. Отже, транскордонний регіон – це той „будівельний майданчик”, соціально-економічний рівень, на якому починаються соціально-економічні трансформаційні зміни з подальшим розповсюдженням цього ефекту на всю територію сусідніх держав по різні боки кордонів [1; 2].

У результаті дослідження обґрунтовано трансформаційні процеси ТКС на різних рівнях транскордонної інтеграції (рис. 3).

З'ясовано, що перша стадія – це функціонування асиметричних систем, для яких характерні суттєві відмінності в спеціалізації, практична відсутність кооперації та низький рівень синергії, значна функціональна відстань між полюсами транскордонного розвитку. На другій стадії відбувається становлення транскордонного співробітництва на засадах економіки знань, креативної економіки, поява синергії та комплементарності, функціональна наближеність між суб'єктами економіки. На третій стадії ТКС притаманна симетрична система, що функціонує на основі інновацій (інтегрована), характеризується когерентною різноманітністю, комплементарністю, когнітивною та функціональною близькістю широкого кола соціально-економічних сфер. Отже, третя стадія є завершеною, цілісною транскордонною соціально-економічною системою.

Висновки. У результаті проведеного наукового дослідження по формуванню інноваційно-інвестиційного простору країн Центральної та Східної Європи у системі транскордонного співробітництва, ми прийшли до наступного висновку:

Досліджено соціально-економічну характеристику регіонів Центральної та Східної Європи. Узгоджено тенденцію формування регіонального ринку праці. Визначено закономірності по формуванні інноваційного

потенціалу транскордонних регіонів країн Центральної та Східної Європи. Обґрунтовано рівень зайнятості трудових ресурсів на регіональному ринку праці.

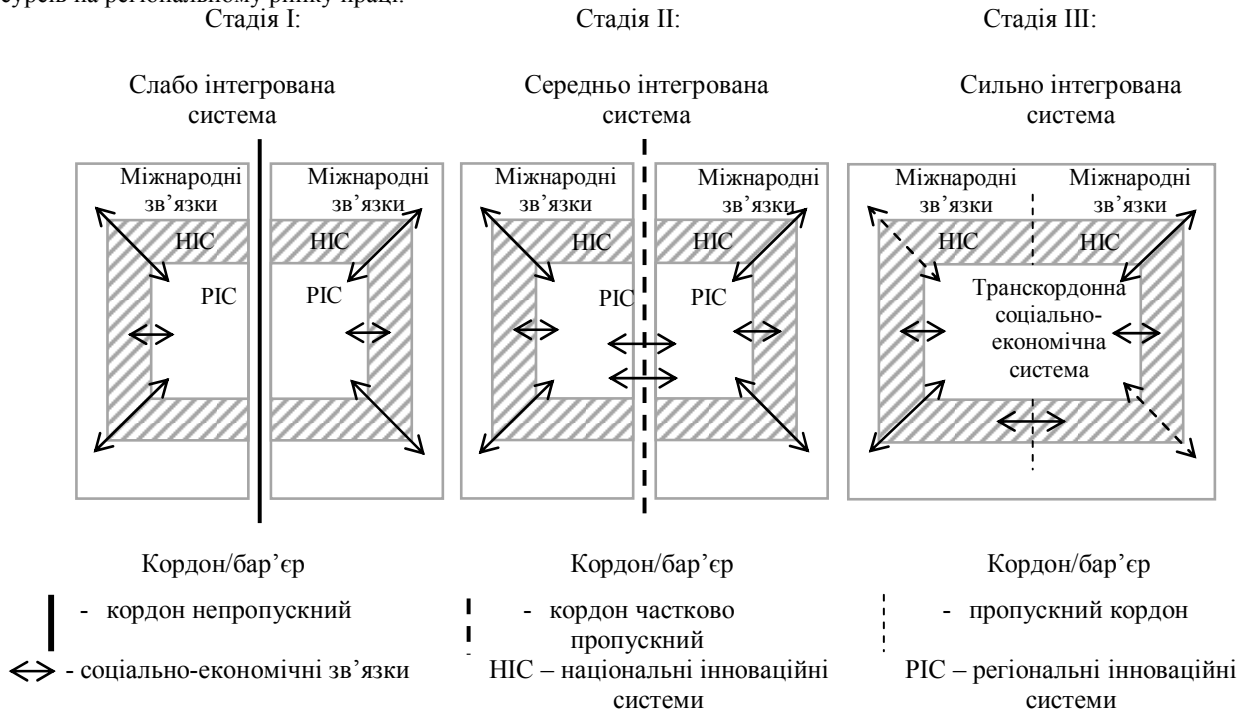

Рис.3. Еволюція трансформаційних процесів на різних рівнях транскордонної інтеграції

Проведено кластерний аналіз транскордонних регіонів Центральної та Східної Європи. Створено структурну модель механізму трансформації системи транскордонного співробітництва України та Європейського Союзу. Обґрунтовано еволюцію інноваційних та трансформаційних процесів на різних рівнях транскордонної інтеграції.

Досвід транскордонного співробітництва між Україною та ЄС у нормативно-правовій, інституційній, організаційно-фінансовій сферах може бути застосований у ТКС між Україною та прикордонними регіонами Росії та Білорусії з урахуванням таких особливостей. По-перше, необхідний перехід від моноцентричної (двохрівневої) моделі „Центр-Периферія” до поліцентричної багаторівневої моделі транскордонного співробітництва. По-друге, запровадження „транскордонних кластерів”, „транскордонних промислових зон”, „транскордонних інноваційних проектів”, „транскордонних регіонів знань”, що дасть можливість відновити економічну активність у прикордонні. По-третє, північне прикордоння із Республікою Білорусь має комплементарну (коопераційну) економічну складову, східне – конкурентну, тому економічне співробітництво повинно базуватись на засадах коопетиції. По-четверте, сформувати мережу багаторівневої поліцентричної моделі транскордонного співробітництва в умовах глобалізації та зустрічної різношвидкісної інтеграції (Європейської та Євразійської).

Література

1. Журба І. Є. Транскордонне співробітництво країн Центральної та Східної Європи в умовах розширеного ЄС (питання теорії та практики) : монографія / І. Є. Журба. – Хмельницький : ХНУ, 2008. – 311 с.
2. Журба І. Є. Пріоритетні форми трансформації транскордонного співробітництва в умовах наближення України до ЄС : Монографія / І. Є. Журба. – Хмельницький : ХНУ, 2012. – 276 с.
3. Журба І. Є. Сучасні засади формування концепції транскордонного співробітництва України / І. Є. Журба // Вісник Донецького університету. Серія В Економіка і право. № 2, 2011 – С. 67–74.
4. Журба І. Є. Наукові та прикладні засади транскордонного співробітництва в сучасних євроінтеграційних процесах / І. Є. Журба // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – Хмельницький. – 2011. – № 6, Т. 1 – С. 256–259.
5. Журба І. Є. Економічна природа транскордонного співробітництва / І. Є. Журба // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – Хмельницький. – 2012. – № 4, Т. 2. – С. 36–42.

References

1. Zhurba I. Ye. Transkordonne spivrobitnytstvo krain Tsentralnoi ta Skhidnoi Yevropy v umovakh rozshyrenoho YeS (pytannia teorii ta praktyky) : monohrafiia / I. Ye. Zhurba. – Khmelnytskyi : KhNU, 2008. – 311 s.
2. Zhurba I. Ye. Priorytetni formy transformatsii transkordonnoho spivrobitnytstva v umovakh nablyzhenia Ukrainy do YeS : Monohrafiia / I. Ye. Zhurba. – Khmelnytskyi : KhNU, 2012. – 276 s.
3. Zhurba I. Ye. Suchasni zasady formuvannia kontseptsii transkordonnoho spivrobitnytstva Ukrainy / I. Ye. Zhurba // Visnyk Donetskoho universytetu. Seriya V Ekonomika i pravo. # 2, 2011 – S. 67–74.
4. Zhurba I. Ye. Naukovi ta prykladni zasady transkordonnoho spivrobitnytstva v suchasnykh yevrointehratsiynikh protsesakh / I. Ye. Zhurba // Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky. – Khmelnytskyi. – 2011. – # 6, T. 1 – S. 256–259.
5. Zhurba I. Ye. Ekonomichna pryroda transkordonnoho spivrobitnytstva / I. Ye. Zhurba // Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky. – Khmelnytskyi. – 2012. – # 4, T. 2. – S. 36–42.

Рецензія/Peer review : 16.7.2013 р. Надрукована/Printed : 24.9.2013 р.